

فرانسه تحولات تاریخ

جمهوری ها و انقلاب ها

۱۷۸۹ — ۲۰۲۴

سیاسی، تاریخ در چندوجهی پژوهش
فرهنگی و اقتصادی اجتماعی،
سیاسی فلسفه و ذهنیت ها طبقات، نقش بر تأکید با

RF

۱۴۰۳

فهرست مطالب

۵	فصل صفر: خلاصه مدیریتی
۱۱	۱ مقدمه و چارچوب نظری
۱۱	۱.۱ طرح مسئله: معمای فرانسوی
۱۲	۱.۱.۱ فرانسه در مقایسه با همسایگان
۱۲	۲.۱ چارچوب نظری: رویکرد چندوجهی
۱۲	۱.۲.۱ لنز اول: تاریخ سیاسی (رویدادمحور)
۱۳	۲.۲.۱ لنز دوم: جامعه‌شناسی سیاسی (ساختارمحور)
۱۳	۳.۲.۱ لنز سوم: روان‌شناسی اجتماعی (ذهنیت‌ها)
۱۳	۴.۲.۱ لنز چهارم: اقتصاد سیاسی
۱۴	۵.۲.۱ لنز پنجم: فلسفه سیاسی
۱۴	۳.۱ فلسفه سیاسی و انقلاب: تحلیل عمیق
۱۵	۱.۳.۱ سه سنت فلسفی مؤثر
۱۷	۲.۳.۱ میزان آگاهی از فلسفه سیاسی: نخبگان و عوام
۱۸	۳.۳.۱ الاهیات سیاسی: نقش دین در تحولات
۲۰	۴.۱ روش‌شناسی: تاریخ از بالا و از پایین
۲۱	۱.۴.۱ تاریخ از بالا: چهره‌ها و تصمیمات
۲۱	۲.۴.۱ تاریخ از پایین: توده‌ها در صحنه
۲۲	۵.۱ تحلیل ذهنیت‌ها (Mentalités)
۲۲	۱.۵.۱ مؤلفه‌های ذهنیت انقلابی فرانسوی
۲۳	۶.۱ ساختار کتاب
۲۳	۷.۱ پرسش‌های راهنما برای هر فصل
۲۳	۸.۱ منابع فصل اول
۲۴	۱.۸.۱ منابع اولیه
۲۴	۲.۸.۱ منابع ثانویه

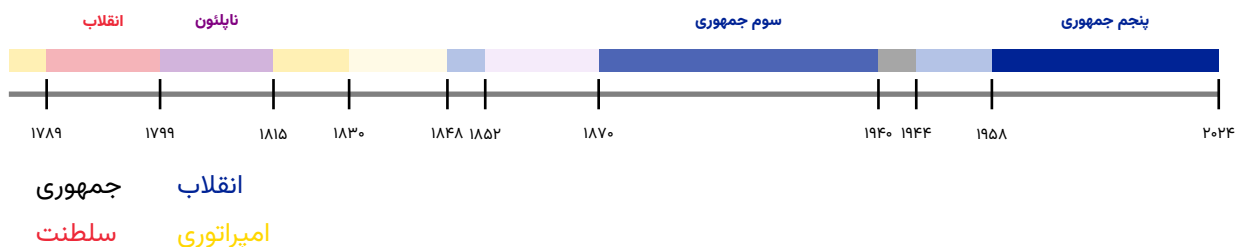

فصل صفر: خلاصه مدیریتی

خلاصه فصل صفر

این فصل نمای کلی از ۲۳۵ سال تحولات فرانسه را ارائه می‌دهد. فرانسه از ۱۷۸۹ تا ۲۰۲۴ شاهد سه انقلاب بزرگ، دو امپراتوری، دو بازگشت سلطنتی، پنج جمهوری، و یک دوره اشغال بوده است. این تحولات فرانسه را به «آزمایشگاه انقلاب‌ها» تبدیل کرده و الگوهای مهمی برای فهم تغییرات سیاسی ارائه می‌دهد.

۱.۰ نقشه کلان تحولات فرانسه

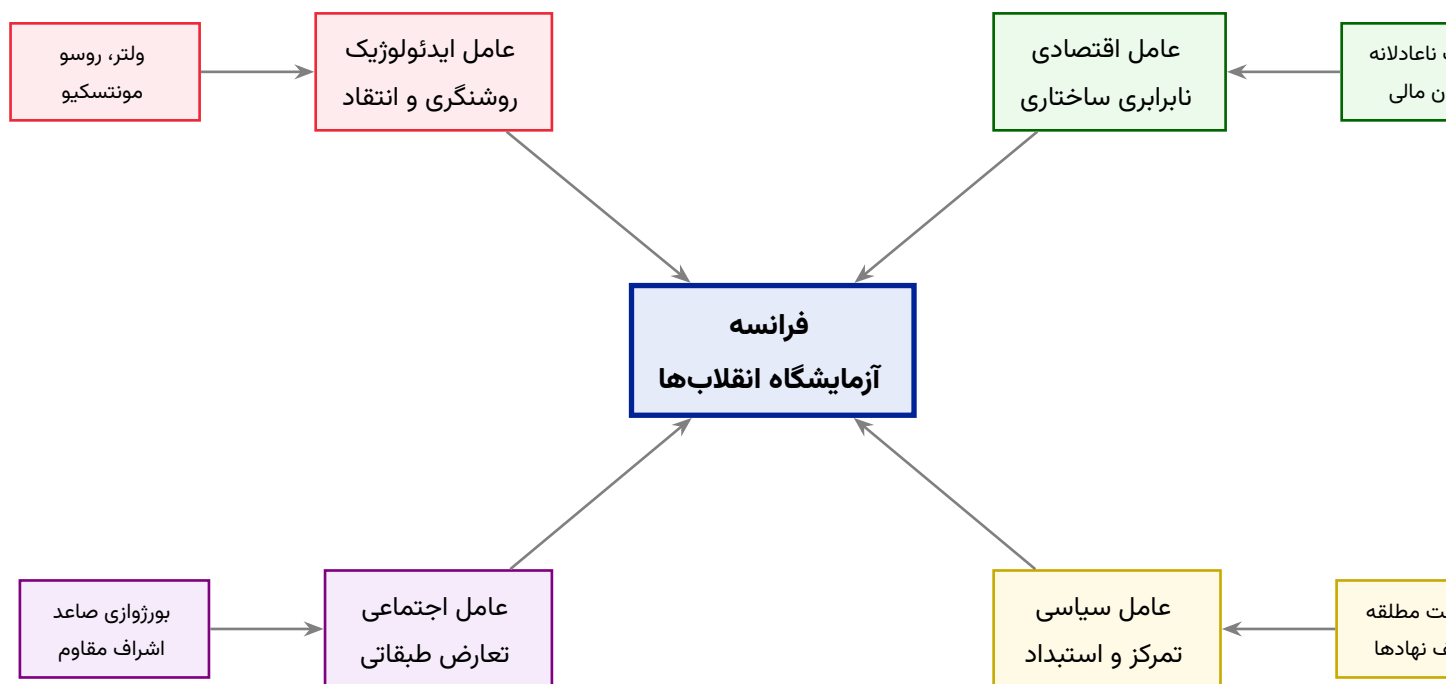
شکل ۱: خط زمانی کلان تحولات فرانسه (۱۷۸۹-۲۰۲۴)

۲.۰ آمار کلیدی

جدول ۱: آمار کلیدی تحولات سیاسی فرانسه (۱۷۸۹-۲۰۲۴)

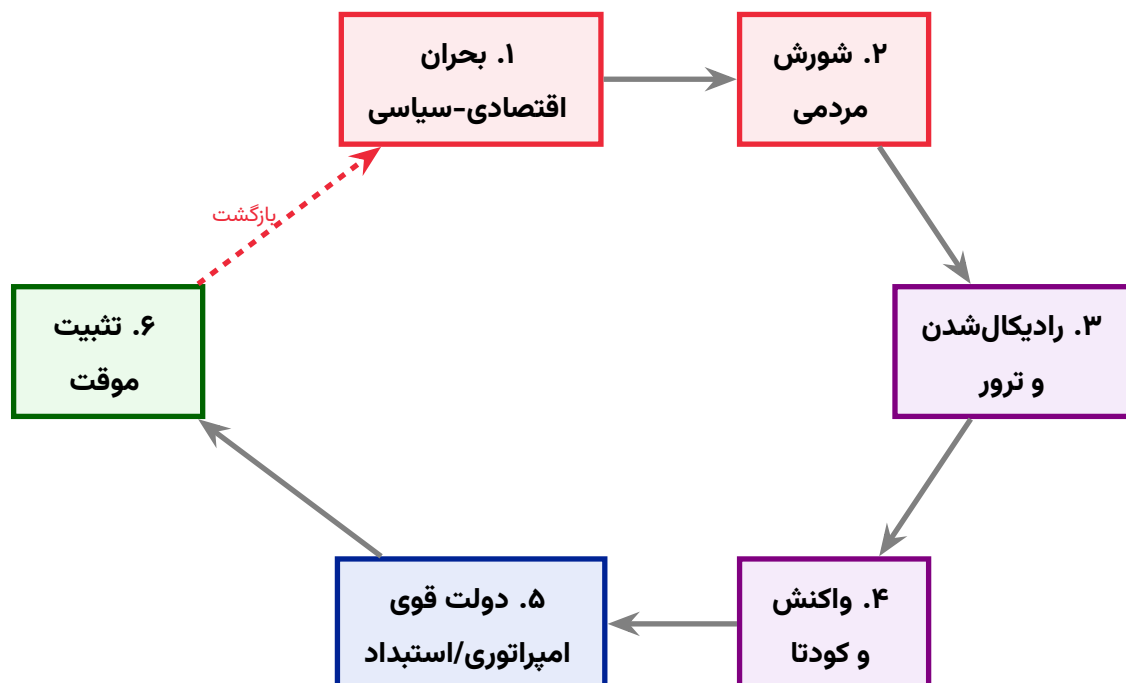
شاخص	تعداد	توضیح
تعداد جمهوری‌ها	۵	اول تا پنجم
تعداد انقلاب‌های بزرگ	۳	۱۷۸۹، ۱۸۳۰، ۱۸۴۸
تعداد امپراتوری‌ها	۲	ناپلئون اول و سوم
تعداد قانون اساسی	۱۵+	از ۱۷۹۱ تا ۱۹۵۸
میانگین عمر رژیم‌ها	۱۵ سال	قبل از جمهوری سوم
طولانی‌ترین جمهوری	۷۰ سال	جمهوری سوم
کوتاه‌ترین جمهوری	۴ سال	جمهوری دوم

۳.۰ نقشه مفهومی: چرا فرانسه آزمایشگاه انقلاب‌ها شد؟

شکل ۲: نقشه مفهومی: عوامل انقلابی بودن فرانسه

۴.۰ چرخه‌های تحول

شکل ۳: چرخه تکرارشونده تحولات فرانسه

۵.۰ پنج جمهوری: مقایسه اجمالی

جدول ۲: مقایسه پنج جمهوری فرانسه

جمهوری	دوره	طول عمر	پایان	ویژگی اصلی
اول	۱۷۹۲-۱۸۰۴	۱۲ سال	کودتا	رادیکالیسم
دوم	۱۸۴۸-۱۸۵۲	۴ سال	کودتا	ناپایداری
سوم	۱۸۷۰-۱۹۴۰	۷۰ سال	شکست نظامی	پارلمانتاریسم
چهارم	۱۹۴۶-۱۹۵۸	۱۲ سال	بحران الجزایر	ضعف اجرایی
پنجم	۱۹۵۸-اکنون	۶۶+ سال	ادامه دارد	ریاست‌محوری

۶.۰ الگوهای کلیدی

الگوهای اصلی قابل استخراج

۱. الگوی بحران مالی: هر انقلاب بزرگ با بحران مالی آغاز شد
۲. الگوی طبقه میانی: بورژوازی موتور تحولات بود
۳. الگوی رادیکال شدن: انقلاب‌ها به چپ می‌لغزند، سپس واکنش می‌آید
۴. الگوی ناپلئونی: بحران مرد قوی تمرکز قدرت
۵. الگوی پاریس محوری: پایتخت تعیین‌کننده سرنوشت کشور است
۶. الگوی نهادسازی تدریجی: جمهوری‌ها از تجربه‌های قبلی آموختند

۷.۰ نقش فلسفه سیاسی: نگاه اجمالی

نقل قول کلیدی

«ایده‌ها، بدون شرایط اجتماعی، قدرت تغییر ندارند؛ اما شرایط اجتماعی بدون ایده‌ها، جهت ندارند.»

— الکسی دو توکویل

فلسفه سیاسی در تحولات فرانسه نقشی دوگانه داشت:

- در سطح نخبگان: ایده‌های روشنگری چارچوب مفهومی انقلاب را فراهم کرد
- در سطح عوام: شعارهای ساده‌شده («آزادی، برابری، برادری») بسیج‌کننده بود
- الاهیات سیاسی: سکولاریسم فرانسوی (لائسیسم) خود محصول تعارض با کلیسا بود

فصل ۱

مقدمه و چارچوب نظری

خلاصه فصل اول

این فصل چارچوب نظری تحلیل تحولات فرانسه را ارائه می‌دهد. ما از رویکرد چندتخصصی استفاده می‌کنیم که تاریخ سیاسی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی، اقتصاد سیاسی و فلسفه سیاسی را ترکیب می‌کند. پرسش محوری این است: چرا فرانسه، برخلاف انگلستان، مسیر تدریجی نرفت و به «آزمایشگاه انقلاب‌ها» تبدیل شد؟

۱.۱ طرح مسئله: معمای فرانسوی

فرانسه در تاریخ جهان جایگاه منحصر به فردی دارد. این کشور از ۱۷۸۹ تا امروز پانزده قانون اساسی، پنج جمهوری، دو امپراتوری، دو بار بازگشت سلطنت، و یک دوره اشغال را تجربه کرده است. این در حالی است که انگلستان بدون انقلاب خشونت‌آمیز، از سلطنت مطلقه به دموکراسی پارلمانی گذار کرد.

پرسش محوری پژوهش

چرا فرانسه نتوانست مسیر تدریجی را بپیماید؟

آیا این ناشی از ساختار اجتماعی، فرهنگ سیاسی، ایدئولوژی، یا ترکیبی از همه بود؟

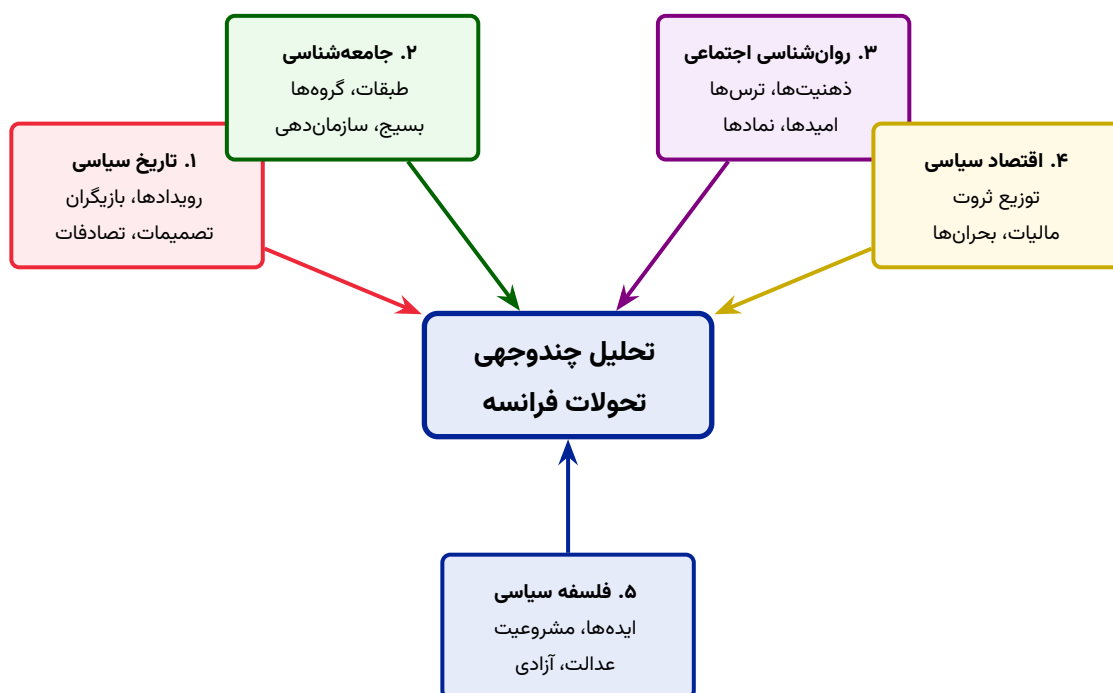
۱.۱.۱ فرانسه در مقایسه با همسایگان

جدول ۱.۱: مقایسه مسیرهای گذار به دموکراسی در اروپای غربی

کشور	نوع گذار	تعداد انقلاب	تثبیت دموکراسی
انگلستان	تدریجی	۱ (۱۶۸۸)	۱۸۳۲-۱۹۲۸
فرانسه	انقلابی	+۳	۱۸۷۰-۱۹۵۸
آلمان	از بالا	۱ (ناکام ۱۸۴۸)	۱۹۴۹
هلند	تدریجی	۰	قرن ۱۹

۲.۱ چارچوب نظری: رویکرد چندوجهی

برای فهم تحولات فرانسه، ما از پنج لنز تحلیلی استفاده می‌کنیم:

شکل ۱.۱: چارچوب نظری پنج‌وجهی تحلیل تحولات فرانسه

۱.۲.۱ لنز اول: تاریخ سیاسی (رویدادمحور)

این لنز بر رویدادها، تصمیمات، و بازیگران تمرکز دارد. تاریخ‌نگاران سنتی مانند آلفونس اولار و آلبر ماتییه از این رویکرد استفاده کردند.

پرسش‌های کلیدی

- چه کسی چه تصمیمی گرفت؟
- رویدادها به چه ترتیبی رخ دادند؟
- تصادفات چه نقشی داشتند؟

۲.۲.۱ لنز دوم: جامعه‌شناسی سیاسی (ساختارمحور)

این لنز بر طبقات اجتماعی و روابط قدرت تمرکز دارد. **ثدا اسکاچپول** در کتاب «دولت‌ها و انقلاب‌های اجتماعی» این رویکرد را به کار برد.

جدول ۲.۱: طبقات اجتماعی و نقش آنها در انقلاب

طبقه	خواست اصلی	روش عمل
اشراف	حفظ امتیازات	مقاومت، مهاجرت
بورژوازی	قدرت سیاسی	قانون‌گذاری، سازش
طبقه متوسط	شایسته‌سالاری	رادیکالیسم
صنعتگران	نان و کار	شورش، خشونت
دهقانان	زمین، نان	قیام محلی

۳.۲.۱ لنز سوم: روان‌شناسی اجتماعی (ذهنیت‌ها)

مکتب **آنال فرانسه**، به ویژه **ژرژ لوفور** و **میشل ووول**، بر «ذهنیت‌ها» (mentalités) تأکید کردند: ترس‌ها، امیدها، شایعات، و نمادهای جمعی.

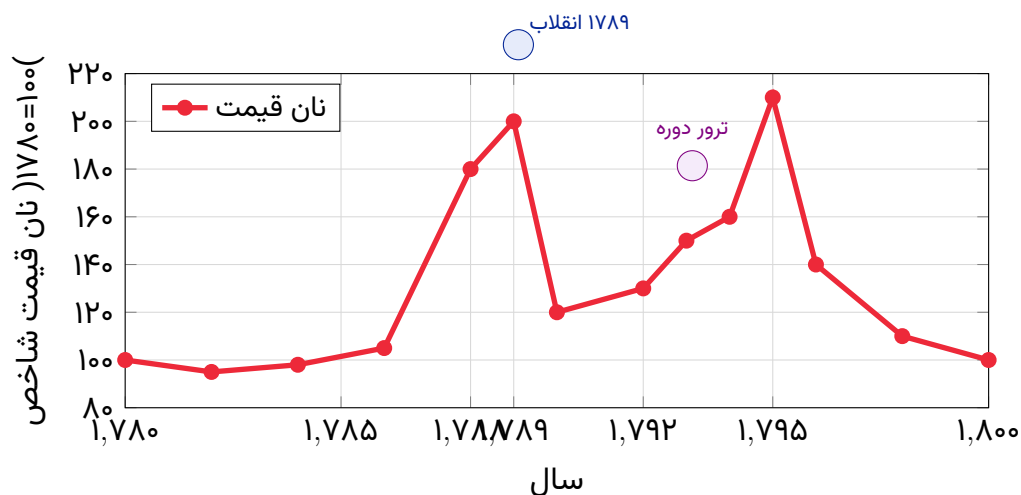
وحشت بزرگ ۱۷۸۹

«در تابستان ۱۷۸۹، شایعه‌ای در سراسر فرانسه پیچید که راهزنان استخدام‌شده توسط اشراف، برای سوزاندن محصول می‌آیند. این «وحشت بزرگ» نشان داد که انقلاب‌ها فقط با واقعیت‌ها نه، بلکه با تصورات هم شکل می‌گیرند.»

— ژرژ لوفور، وحشت بزرگ

۴.۲.۱ لنز چهارم: اقتصاد سیاسی

این لنز بر توزیع منابع و تعارضات اقتصادی تمرکز دارد. **ارنست لایروس** نشان داد که بحران‌های اقتصادی با موج‌های انقلابی همبستگی دارند.

شکل ۲.۱: همبستگی قیمت نان و رویدادهای انقلابی (۱۸۰۰-۱۷۸۰)

۵.۲.۱ لنز پنجم: فلسفه سیاسی

این لنز کلیدی‌ترین لنز برای فهم «چرایی» انقلاب است. ایده‌ها فقط انقلاب را توجیه نکردند، بلکه جهت دادند.

۳.۱ فلسفه سیاسی و انقلاب: تحلیل عمیق

پرسش کلیدی این بخش

فلسفه سیاسی چه نقشی در انقلاب‌های فرانسه داشت؟ آیا ایده‌ها علت انقلاب بودند یا فقط توجیه‌کننده؟ میزان آگاهی نخبگان و عوام از این ایده‌ها چقدر بود؟

۱.۳.۱ سه سنت فلسفی مؤثر

شکل ۳.۱: سه سنت فلسفه سیاسی مؤثر بر انقلاب فرانسه

۱. سنت لیبرالی: مونتسکیو و ولتر

جدول ۳.۱: مقایسه آرای مونتسکیو و ولتر

موضوع	مونتسکیو (۱۶۸۹-۱۷۵۵)	ولتر (۱۶۹۴-۱۷۷۸)
آزادی	تفکیک قوا، توازن نهادی	آزادی بیان، تساهل دینی
حکومت مطلوب	سلطنت مشروطه (انگلیسی)	استبداد روشنفکرانه
دین	نقد ملایم کلیسا	ضدیت شدید با کلیسا
روش	تحلیل ساختاری، تاریخی	طنز، انتقاد اجتماعی
تأثیر	قانون اساسی‌گرایی	سکولاریسم

مونتسکیو درباره تفکیک قوا

«وقتی در یک شخص یا یک نهاد، قدرت قانون‌گذاری با قدرت اجرایی متحد شود، آزادی وجود ندارد؛ زیرا می‌توان ترسید که همان پادشاه یا همان سنا، قوانین ظالمانه وضع کند و ظالمانه اجرا نماید.»

— مونتسکیو، روح القوانين (۱۷۴۸)

۲. سنت جمهوری خواهانه: ژان-ژاک روسو

روسو مهم‌ترین فیلسوف انقلاب فرانسه است. او مفهوم «**اراده عمومی**» (volonté générale) را مطرح کرد که بعدها توسط ژاکوبین‌ها رادیکالیزه شد.

مفاهیم کلیدی روسو

قرارداد اجتماعی: مردم حاکمیت را به «کل» می‌سپارند، نه به فرد یا گروه
اراده عمومی: خیر عمومی که با رأی اکثریت قابل کشف است
آزادی واقعی: اطاعت از قانونی که خود وضع کرده‌ایم
فضیلت مدنی: شهروندان باید منافع جمعی را بر فردی ترجیح دهند

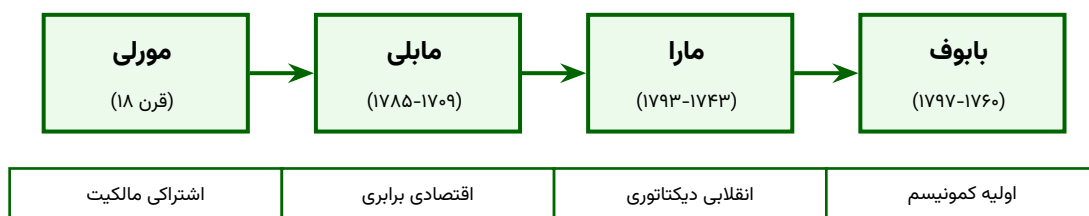
روسو درباره آزادی

«انسان آزاد زاده می‌شود، اما همه‌جا در زنجیر است. کسی که خود را ارباب دیگران می‌پندارد، خود برده‌تر از آنهاست. این تغییر چگونه رخ داد؟ نمی‌دانم. چه چیزی می‌تواند آن را مشروع سازد؟ گمان می‌کنم می‌توانم به این پرسش پاسخ دهم.»

— ژان-ژاک روسو، قرارداد اجتماعی (۱۷۶۲)

تناقض روسو: روسو هم الهام‌بخش آزادی‌خواهان بود و هم توجیه‌گر استبداد. مفهوم «اراده عمومی» می‌توانست به این معنا تفسیر شود که اقلیت مخالف، «دشمن مردم» است و باید «مجبور به آزادی» شود. روبسپیر این تفسیر را به کار بست.

۳. سنت رادیکال: از مابلی تا بابوف

برابرها توطئه تا مالکیت نقد از رادیکال‌شدن: سیر خط

شکل ۴.۱: تکامل اندیشه رادیکال در قرن هجدهم فرانسه

جدول ۴.۱: مقایسه سه سطح رادیکالیسم

سطح	لیبرال	جمهوری خواه	رادیکال
برابری	برابری حقوقی	برابری سیاسی	برابری اقتصادی
مالکیت	حق مقدس	حق مشروط	باید محدود شود
دولت	حداقلی	فعال در تربیت	بازتوزیع کننده
روش	اصلاح تدریجی	انقلاب سیاسی	انقلاب اجتماعی

۲.۳.۱ میزان آگاهی از فلسفه سیاسی: نخبگان و عوام

یکی از پرسش‌های کلیدی این است: آیا مردم عادی واقعاً ایده‌های روشنگری را می‌شناختند؟

یافته کلیدی: دو سطح آگاهی

تحقیقات تاریخی (به‌ویژه کارهای **روژه شارتیه و رابرت دارنتن**) نشان می‌دهد که آگاهی از فلسفه سیاسی در دو سطح متفاوت عمل می‌کرد:

۱. **سطح نخبگان:** آشنایی مستقیم با متون

۲. **سطح عوام:** دریافت غیرمستقیم از طریق واسطه‌ها

شکل ۵.۱: مسیر انتشار ایده‌های روشنگری در لایه‌های جامعه فرانسه

آگاهی نخبگان

جدول ۵.۱: میزان آشنایی گروه‌های نخبه با متون روشنگری

گروه	دایره‌المعارف	قرارداد اجتماعی	روح‌القوانین
اشراف دربار	متوسط	کم	بالا
پارلمان‌ها	بالا	متوسط	بسیار بالا
روحانیون بالا	کم	بسیار کم	متوسط
بورژوازی بالا	بالا	بالا	بالا
وکلا و پزشکان	بسیار بالا	بسیار بالا	بسیار بالا

آگاهی عوام: شواهد و محدودیت‌ها

شواهد آگاهی مردم عادی

- دفاتر شکایات (Cahiers de doléances): ۶۰،۰۰۰ دفتر از سراسر فرانسه که خواست‌های مردم را نشان می‌دهد
- شعارها و ترانه‌ها: «آزادی، برابری، برادری» ساده‌سازی ایده‌های پیچیده بود
- نمادها: درخت آزادی، کلاه فریژی، سهرنگ
- محدودیت: اکثریت دهقانان بی‌سواد بودند (۵۰-۷۰٪)

تحلیل روژه شارتیه

«انقلاب فرانسه را نباید "کاربرد" ایده‌های روشنگری دانست. روشنگری انقلاب را نساخت؛ انقلاب بود که روشنگری را بازتفسیر کرد و به خود اختصاص داد. رابطه علیّ ساده میان کتاب‌ها و باریکادها وجود ندارد.»

— روژه شارتیه، ریشه‌های فرهنگی انقلاب فرانسه (۱۹۹۰)

۳.۳.۱ الاهیات سیاسی: نقش دین در تحولات

علاوه بر فلسفه سکولار، الاهیات سیاسی نیز نقش مهمی داشت — هم به عنوان هدف انتقاد و هم به عنوان منبع مشروعیت.

تعارض دین و انقلاب

رابطه انقلاب فرانسه با دین، یکی از پیچیده‌ترین ابعاد آن است:

- کلیسای کاتولیک بزرگ‌ترین مالک زمین بود
- کلیسا از نظام موجود دفاع می‌کرد
- انقلاب به ضدیت با کلیسا کشیده شد
- «لائسیته» فرانسوی از دل این تعارض زاده شد

جدول ۶.۱: طیف مواضع الاهیاتی-سیاسی در آستانه انقلاب

موضع	نظریه	حامیان	پیامد سیاسی
حق الهی شاهان	قدرت شاه از خداست	بوسوئه، کلیسای رسمی	حفظ وضع موجود
گالیکانیسم	استقلال کلیسای فرانسه از پاپ	بخشی از روحانیون	اصلاحات محدود
ژانسنیسم	اصلاح دینی، مخالف یسوعیان	پارلمان‌ها، برخی روحانیون	مقاومت در برابر استبداد
دئیسم	خدای ساعت‌ساز، دین طبیعی	ولتر، روشنفکران	تساهل، ضد کلیسا
آتئیسم	انکار خدا	دیدرو، دولباخ	سکولاریسم رادیکال

ژانسنیسم: پل میان دین و انقلاب

نقش پنهان ژانسنیسم

ژانسنیسم، جنبشی اصلاح‌طلب درون کاتولیسیسم، نقشی غیرمنتظره در آماده‌سازی انقلاب داشت:

۱. مخالفت با اقتدارگرایی یسوعیان و پاپ
  ۲. تأکید بر وجدان فردی در برابر سلسله‌مراتب
  ۳. حمایت پارلمان‌ها از ژانسنیست‌ها تقویت نهادهای مقاوم
  ۴. ایجاد «فرهنگ مقاومت» در برابر قدرت مطلقه
- دیل ون کلی در کتاب «ریشه‌های دینی انقلاب فرانسه» (۱۹۹۶) این نقش را مستند کرده است.

دین مدنی: جایگزین انقلابی

انقلاب فرانسه تلاش کرد دین مدنی جدیدی بسازد:

جدول ۷.۱: عناصر دین مدنی انقلابی

عنصر	مصادق انقلابی	معادل مسیحی
خدا	موجود برتر / عقل	خدای مسیحی
کتاب مقدس	اعلامیه حقوق بشر	انجیل
قدیسان	شهدای انقلاب (مارا)	قدیسان مسیحی
اعیاد	جشن فدراسیون، جشن موجود برتر	کریسمس، عید پاک
معبد	پانتئون	کلیسا
تقویم	تقویم انقلابی	تقویم گریگوری

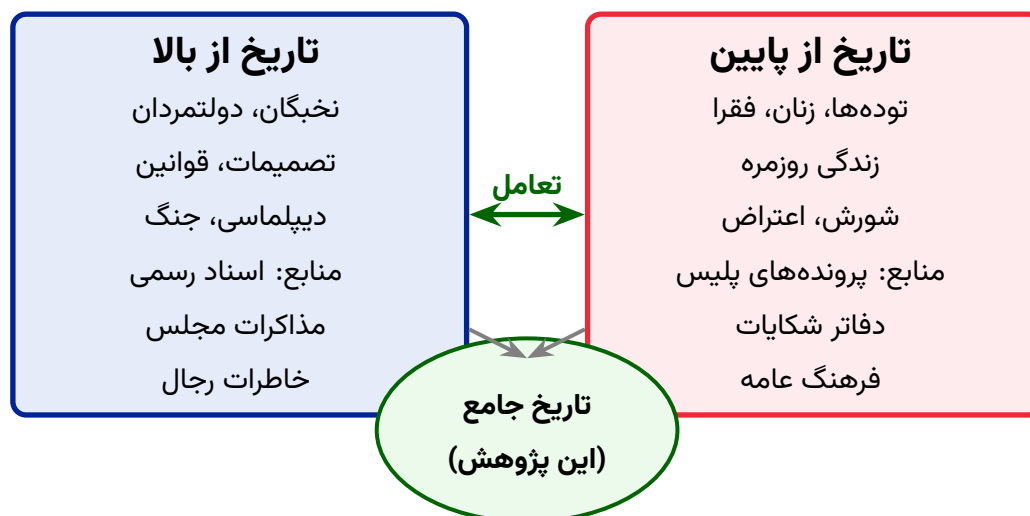
روبسپیر درباره دین مدنی

«آتئیسم اشرافی است. ایده موجود برتر که بر طبیعت نظارت دارد و از بی‌گناهی ستم‌دیده دفاع می‌کند، کاملاً مردمی است.»

— ماکسیمیلیان روبسپیر، خطابه در مجلس (۷ مه ۱۷۹۴)

۴.۱ روش‌شناسی: تاریخ از بالا و از پایین

این پژوهش از دو رویکرد مکمل استفاده می‌کند:

شکل ۶.۱: ترکیب دو رویکرد تاریخ‌نگاری

۱.۴.۱ تاریخ از بالا: چهره‌ها و تصمیمات

جدول ۸.۱: بازیگران کلیدی هر دوره و تصمیمات سرنوشت‌ساز

دوره	بازیگر کلیدی	تصمیم سرنوشت‌ساز	پیامد
۱۷۸۹	لویی شانزدهم	تعلیق مجلس طبقات	شورش پاریس
۱۷۹۲	ژیروندن‌ها	اعلام جنگ به اتریش	رادیکال‌شدن
۱۷۹۳	روبسپیر	دولت انقلابی موقت	ترور
۱۷۹۹	ناپلئون	کودتای برومر	پایان جمهوری اول
۱۸۱۵	متحدین	بازگرداندن بوربون‌ها	بازگشت سلطنت
۱۸۴۸	لویی فیلیپ	سرکوب ضیافت‌ها	انقلاب فوریه
۱۸۷۰	ناپلئون سوم	جنگ با پروس	سقوط امپراتوری
۱۹۴۰	پتن	متارکه با آلمان	ویشی
۱۹۵۸	دوگل	قانون اساسی جدید	جمهوری پنجم

۲.۴.۱ تاریخ از پایین: توده‌ها در صحنه

صداهای فراموش‌شده

تاریخ سنتی بر نخبگان تمرکز داشت. اما انقلاب‌ها را توده‌ها ساختند:

- **سانکولوت‌ها:** کارگران و صنعتگران پاریس که موتور رادیکالیسم بودند
- **زنان:** راهپیمایی به ورسای (اکتبر ۱۷۸۹) را زنان رهبری کردند
- **دهقانان:** «وحشت بزرگ» و سوزاندن قلعه‌های اشراف
- **سربازان:** ارتش توده‌ای انقلاب، متفاوت از ارتش حرفه‌ای سلطنتی

جورج رود، مورخ «تاریخ از پایین»

«ما نباید فقط بپرسیم رهبران چه کردند، بلکه باید بپرسیم: چه کسی در خیابان بود؟ از کجا آمده بود؟ چه می‌خواست؟ و چرا شورش کرد نه قبل‌تر و نه بعدتر؟»

— جورج رود، جمعیت در انقلاب فرانسه (۱۹۵۹)

۵.۱ تحلیل ذهنیت‌ها (Mentalités)

مکتب آنال فرانسه مفهوم **ذهنیت** را وارد تاریخ‌نگاری کرد: ساختارهای ذهنی جمعی که به کندی تغییر می‌کنند.

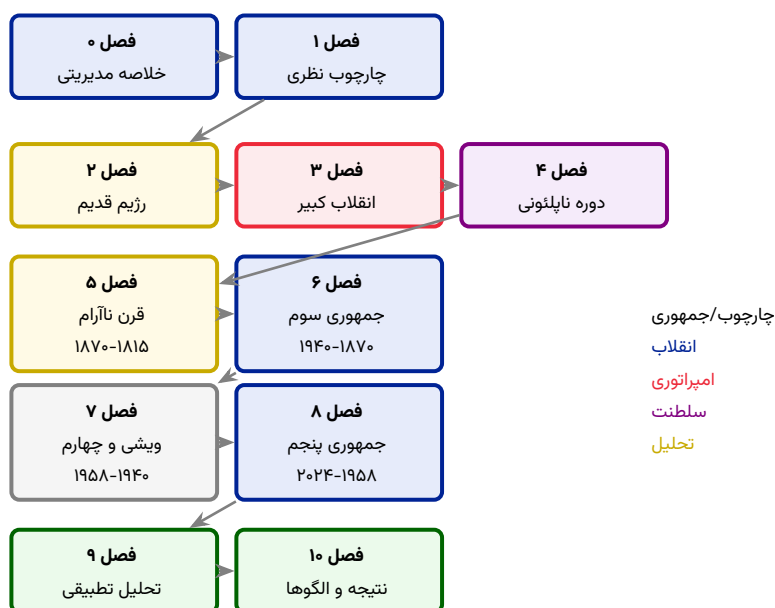
شکل ۷.۱: تعارض ذهنیت‌های سنتی و انقلابی

۱.۵.۱ مؤلفه‌های ذهنیت انقلابی فرانسوی

جدول ۹.۱: عناصر سازنده ذهنیت انقلابی فرانسوی

مؤلفه	محتوا	تجلی
تقدس انقلاب	انقلاب رویداد مقدس است	جشن‌های ملی، تقویم جدید
ماهیت جهانی	انقلاب پیام جهانی دارد	صدور انقلاب، ناسیونالیسم
دوگانه‌انگاری	خیر مطلق در برابر شر مطلق	شکار «دشمنان مردم»
اراده‌گرایی	اراده مردم همه‌چیز را ممکن می‌کند	مهندسی اجتماعی
پاریس محوری	پایتخت قلب انقلاب است	تحقیر استان‌ها
خشونت مشروع	خشونت انقلابی عادلانه است	گیوتین، کشتارها

۶.۱ ساختار کتاب

شکل ۸.۱: ساختار فصول کتاب

۷.۱ پرسش‌های راهنما برای هر فصل

جدول ۱۰.۱: پرسش‌های کلیدی هر فصل

فصل	پرسش‌های کلیدی
۲	چرا رژیم قدیم نتوانست اصلاح شود؟ نقش بحران مالی چه بود؟
۳	چرا انقلاب رادیکال شد؟ ترور اجتناب‌ناپذیر بود؟
۴	ناپلئون انقلاب را نجات داد یا خیانت کرد؟
۵	چرا فرانسه نتوانست ثبات یابد؟ نقش طبقه کارگر جدید چه بود؟
۶	چگونه جمهوری سوم ۷۰ سال دوام آورد؟ نقش لائیسیته چه بود؟
۷	ویشی انحراف بود یا ادامه یک سنت؟
۸	دوگل چگونه بحران جمهوری را حل کرد؟ آیا پنجم پایدار است؟
۹	چرا مسیر فرانسه با انگلستان و آلمان متفاوت شد؟
۱۰	چه الگوهایی قابل تعمیم است؟ درس‌ها برای امروز چیست؟

۸.۱ منابع فصل اول

۱.۸.۱ منابع اولیه

۱. روسو، ژان-ژاک. قرارداد اجتماعی. ۱۷۶۲.
۲. مونتسکیو، شارل دو. روح القوانين. ۱۷۴۸.
۳. ولتر. رساله‌های فلسفی. ۱۷۳۴.
۴. دیدرو و دالامبر. دایره‌المعارف. ۱۷۵۱-۱۷۷۲.

۲.۸.۱ منابع ثانویه

۱. Chartier, Roger. The Cultural Origins of the French Revolution. UP, ۱۹۹۱.
۲. Darnton, Robert. The Forbidden Best-Sellers of Pre-Revolutionary France. Norton, ۱۹۹۵.
۳. Furet, François. Interpreting the French Revolution. UP, ۱۹۸۱.
۴. Hunt, Lynn. Politics, Culture, and Class in the French Revolution. UC Press, ۱۹۸۴.
۵. Lefebvre, Georges. The Great Fear of ۱۷۸۹. Pantheon, ۱۹۷۳.
۶. Rudé, George. The Crowd in France. Oxford UP, ۱۹۵۹.
۷. Skocpol, Theda. Social and States in the Revolutions of ۱۹۷۹. UP, ۱۹۷۹.
۸. Tackett, Timothy. The Coming of the Terror in France. UP, ۲۰۱۵.
۹. Van Kley, Dale. The Religious Origins of the French Revolution. Yale UP, ۱۹۹۶.
۱۰. Vovelle, Michel. The Revolution in the Church. Ohio State UP, ۱۹۹۱.

جمع‌بندی فصل اول

- در این فصل چارچوب نظری پژوهش را ترسیم کردیم:
- پرسش محوری: چرا فرانسه آزمایشگاه انقلاب‌ها شد؟
  - رویکرد: تحلیل چندوجهی (تاریخی، جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، اقتصادی، فلسفی)
  - فلسفه سیاسی: سه سنت لیبرال، جمهوری‌خواه، و رادیکال
  - الاهیات سیاسی: از حق الهی شاهان تا دین مدنی انقلابی
  - ذهنیت‌ها: تعارض ذهنیت سنتی و انقلابی
- در فصل بعد: به رژیم قدیم می‌پردازیم و ریشه‌های ساختاری انقلاب را بررسی می‌کنیم.